

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Горобець Ольга Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки природокористування та менеджменту лісового господарства Житомирського національного агроекологічного університету, (м. Житомир)

Забезпечення сталого розвитку нашої держави потребує науково обґрунтованого узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства щодо утворення та використання твердих побутових відходів (ТПВ). Проте на даний час поводження з такими відходами перетворилося на складну еколого-економічну проблему. Найменш вирішеною дана проблема є у сільській місцевості.

Зокрема, поведене нами дослідження засвідчило, що управління поводженням з твердими побутовими відходами у сільській місцевості Житомирської області є економічно неефективним і не забезпечує захист населення і довкілля від шкідливого впливу відходів [1; 2]. Така ситуація певним чином зумовлена відсутністю науково обґрунтованої регіональної стратегії поводження з твердими побутовими відходами ОСГ. У зв'язку з цим пропонується алгоритм розробки відповідної стратегії, який передбачає:

- визначення стратегічних проблем, притаманних кожній складовій поводження з ТПВ, з урахуванням особливостей регіону та думки зацікавлених сторін (власників ОСГ, сільських голів і начальників відділів житлово-комунального господарства районних державних адміністрацій);

- формулювання економічних, екологічних та соціальних стратегічних цілей щодо поводження з відходами;

- вибір індикаторів для вимірювання результативності стратегічного планування;

- розробку операційних цілей та заходів для їх досягнення.

Основне завдання стратегії – окреслити загальний напрям руху, концептуальне бачення управління розвитком. У межах стратегії поводження з ТПВ особистих селянських господарств органи місцевого самоврядування повинні сформулювати власну політику, тобто обрати регуляторні інструменти щодо досягнення визначених стратегічних цілей та розробити місцеві програми поводження з відходами. У програмі відбувається подальша конкретизація стратегії: зазначається комплекс заходів (конкретних дій, спрямованих на досягнення оперативних цілей), механізм їх реалізації та джерела фінансування, визначаються конкретні виконавці, терміни виконання і контроль за виконанням програми.

Для забезпечення збалансованого розвитку сільських територій стратегія поводження з ТПВ особистих селянських господарств повинна охоплювати економічний, екологічний та соціальний аспекти і ґрунтуватися на засадах сталого розвитку, тобто взаємній узгодженості економічних, соціальних та екологічних цілей. Стратегія повинна бути спрямована на виконання таких основних умов:

- запобігання утворенню відходів або мінімізацію їх утворення у джерелі;

- зниження небезпечності твердих побутових відходів, що продукуються особистими селянськими господарствами;

- застосування екологічно безпечних та економічно ефективних способів поводження з відходами, утворення яких не вдалося уникнути.

Аналіз існуючих процесів поводження з твердими побутовими відходами особистих селянських господарств Житомирщини дозволив визначити основні стратегічні проблеми у цій сфері (табл. 1).

Основні стратегічні проблеми, притаманні процесам поводження з ТПВ особистих селянських господарств у Житомирській області

№	Процес поводження з ТПВ	Стратегічні проблеми
1	Запобігання утворенню відходів та мінімізація обсягів ТПВ	- постійне зростання обсягів ТПВ, що продукуються в ОСГ області; - збільшення кількості небезпечних компонентів у загальному обсязі побутових відходів ОСГ.
2	Збирання, зберігання, перевезення ТПВ	- відсутність у більшості сільських населених пунктів області централізованого збирання, вивезення та зберігання твердих побутових відходів, що утворюються в ОСГ.
3	Переробка та утилізація ТПВ	- відсутність в області сміттєпереробних підприємств; - недостатня утилізація ресурсоцінних компонентів твердих побутових відходів, що утворюються в ОСГ.
4	Видалення, знешкодження і захоронення ТПВ	- постійне збільшення площ, зайнятих звалищами ТПВ, та обсягів відходів, що розміщуються на звалищах; - невідповідність вимогам екологічної безпеки звалищ ТПВ, розташованих у сільській місцевості; - утворення у сільській місцевості області значної кількості несанкціонованих звалищ.
5	Нагляд за місцями видалення відходів	- відсутність на сільських звалищах постійного моніторингу за станом підземних вод, атмосферного повітря, ґрунтів, рослинного і тваринного світу.

Джерело: власні дослідження

Окреслені стратегічні проблеми дозволяють сформулювати довгострокові стратегічні цілі щодо удосконалення процесів поводження з ТПВ. До економічних стратегічних цілей необхідно віднести: ефективне використання коштів сільської громади на поводження з ТПВ; мінімізацію економічних збитків, спричинених забрудненням довкілля внаслідок розміщення відходів на звалищах; отримання додаткових фінансових надходжень від продажу ресурсоцінних компонентів відходів.

До соціальних стратегічних цілей слід віднести: надання власникам ОСГ якісних послуг зі збирання та вивезення ТПВ; підвищення рівня екологічної культури населення у сфері поводження з відходами; створення додаткових робочих місць за рахунок розширення зайнятості населення у сфері поводження з відходами; активну участь сільської громади у процесах поводження з ТПВ.

До екологічних стратегічних цілей пропонується віднести: запобігання забрудненню довкілля відходами; забезпечення утилізації усіх органічних відходів, що утворюються в ОСГ; забезпечення утилізації ресурсоцінних компонентів твердих побутових відходів.

З метою вимірювання результативності стратегічного планування необхідно застосовувати певні індикатори. Індикаторами досягнення економічних стратегічних цілей можуть бути:

- обсяг коштів, спрямованих на розвиток сфери поводження з ТПВ;
- обсяг коштів, сплачених за послуги зі збирання і вивезення відходів;
- затверджений економічно обґрунтований тариф на поводження з ТПВ (включає всі витрати на збирання, перевезення, перероблення, утилізацію, захоронення);
- обсяг коштів, отриманих від продажу ресурсоцінних компонентів ТПВ.

Індикаторами досягнення соціальних стратегічних цілей можуть виступати:

– кількість ОСГ (у відсотках до загальної кількості ОСГ у населеному пункті), власники яких заключили договір на отримання послуг зі збирання та вивезення твердих побутових відходів;

– кількість ОСГ (у відсотках до їх загальної кількості у населеному пункті), власники яких здійснюють роздільний збір ТПВ);

– кількість осіб, що працюють у сфері поводження з ТПВ;

– кількість членів ОСГ (у відсотках до загальної кількості населення), які приймають участь в управлінні процесами поводження з твердими побутовими відходами у населеному пункті та у природоохоронній діяльності.

Індикаторами досягнення екологічних стратегічних цілей можуть слугувати:

– налагоджений роздільний збір твердих побутових відходів, що утворюються в особистих селянських господарствах, у т.ч., окремий збір небезпечних компонентів;

– кількість ОСГ (у відсотках), власники яких здійснюють компостування органічних компонентів ТПВ, що утворюються у господарстві;

– кількість ОСГ (у відсотках), власники яких займаються органічним сільським господарством і не використовують хімічних засобів захисту рослин;

– відсутність у населеному пункті несанкціонованих звалищ відходів;

– кількість звалищ твердих побутових відходів (у відсотках до загальної кількості у населеному пункті), приведених у відповідність до чинних санітарно-епідеміологічних та екологічних норм;

– кількість рекультивованих звалищ твердих побутових відходів (у відсотках до загальної кількості у населеному пункті);

– обсяг зібраних і переданих на утилізацію ресурсоцінних компонентів ТПВ (у відсотках до загального обсягу ТПВ).

Позитивна динаміка зазначених показників буде свідчити про успішну реалізацію стратегії. Впровадження запропонованої стратегії поводження з твердими побутовими відходами особистих селянських господарств, розробленої згідно із запропонованим алгоритмом, дозволить створити у сільській місцевості цілісну систему поводження з твердими побутовими відходами, яка забезпечить ефективне використання коштів сільської громади, мінімізацію економічних збитків, спричинених забрудненням довкілля відходами, активну участь сільської громади у процесах поводження з відходами.

Література

1. Горобець О. В. Наслідки розміщення твердих побутових відходів на сміттєзвалищах у сільській місцевості Житомирської області // Зб. тез V міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених "Наука. Молодь. Екологія". – Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка. – 27–29 травня. – 2009. – С. 140–143.

2. Горобець О. В. Організаційно-економічне забезпечення процесів поводження з твердими побутовими відходами у сільській місцевості Житомирської області // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. – Житомир: ЖНАЕУ. – 2012. – Випуск № 2. – Т. 2 (економічні науки). – С. 364–370.